

لزوم بازنگری حقوقی در جبران خسارت بیماران دچار زندگی نباتی

امید ایروانی^{۱*} MD, PhD، منصور فیروزبخت^۲ MD، ابراهیم شریفی^۲ PhD

^۱مرکز تحقیقات پزشکی قانونی، سازمان پزشکی قانونی کشور، تهران، ایران

^۲دانشکده حقوق، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

*نویسنده مسئول: امید ایروانی، پست الکترونیک: Om_iravani@yahoo.com

انتشار برخط: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

تاریخچه مقاله: دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۳

How to cite: Iravani O, Firozbakht M, Sharifi E. Necessity of legal revision of compensation for patients suffering from vegetative life. Iran J Forensic Med. 2025;30(4):270-1.

سردبیر محترم؛

از منظر حقوقی، چالش‌های جدی در مقوله چگونگی جبران خسارات و میزان دیه بزه‌دیده‌ای که به دلیل جنایت یا جنایات وارده به زندگی نباتی منجر شده، مطرح است. با این حال، قانون‌گذار ضمن تاکید بر اصل تداخل نداشتن دیات در ماده ۵۳۸ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در ماده ۵۴۴ این قانون مقرر داشته هرگاه در اثر یک یا چند رفتار، منافع متعدد زایل یا ناقص شود (مانند اینکه در اثر ضربه به سر، بینایی، شنوایی و عقل کسی از بین برود یا کم شود) هریک دیه جداگانه دارد [۲]. از طرفی در ماده ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی بیان می‌دارد «هرگاه در اثر جنایتی مجنی‌علیه بیهوش شود و به اغما برود چنانچه منتهی به فوت او شود، دیه نفس ثابت می‌شود. چنانچه به هوش آید، نسبت به زمانی که بیهوش بوده، ارش ثابت می‌شود و چنانچه عوارض و آسیب‌های دیگری نیز به وجود آید، دیه یا ارش عوارض مزبور نیز باید پرداخت شود.» از ماده اخیر اینگونه استنباط می‌شود که در حالت اغما، به نسبت زمان بیهوشی ارش تعلق می‌یابد. لازمه ارزیابی عوارض و آسیب‌های دیگر منوط به رفع بیهوشی است. در افراد غیرهوشیار توقعی برای دیدن، شنیدن، حرکات ارادی، کنترل ارادی ادرار و مدفوع نیز وجود ندارد. به همین دلیل ارزیابی منافی چون بینایی، شنوایی، قدرت عضلانی، توانایی جنسی در فرد غیرهوشیار غیرعلمی و غیرممکن است [۳]. برای توصیف این موضوع کارگاهی را می‌توان در نظر گرفت که دارای لوازم، تجهیزات و ابزار متعددی است. در صورت

زندگی نباتی (Vegetative Life) نوعی بیماری عصبی است که در آن فرد به دلیل ضربه، عفونت، سکته مغزی یا کمبود اکسیژن‌رسانی دچار آسیب دائمی به ناحیه قشر مغز می‌شود. این افراد دارای ساقه مغزی فعال هستند اما هوشیاری یا عملکرد شناختی ندارند. فردی که در وضعیت زندگی نباتی به سر می‌برد ممکن است چرخه خواب و بیداری داشته و گاه گاه چشمان خود را باز کند، اما از خود و محیط اطراف خود کاملاً بی‌خبر بوده و قادر به پیروی از دستورات یا برقراری ارتباط موثر نیست. در این حالت با اینکه فرد عملکرد شناختی ندارد، اما برخی از رفلکس‌های اساسی را حفظ می‌کند. این رفلکس‌های غیرارادی می‌توانند درجه حرارت بدن، تنفس و ضربان قلب را کنترل کند. با این حال، آنها نمی‌توانند اشیاء را با چشم خود دنبال کنند، به صداها پاسخ دهند، صحبت کنند یا با محیط اطراف خود تعامل داشته باشند. در موارد آسیب مغزی شدید که منجر به حالت نباتی می‌شود، روند بهبودی می‌تواند پیچیده و متغیر باشد. ماندگاری زندگی نباتی به عواملی مانند مدت زمان، شدت آسیب مغزی و پاسخگو نبودن آگاهانه بستگی دارد [۱]. بیماران نباتی دچار کاهش عمیق هوشیاری و ناآگاهی نسبت به محیط اطراف، زمان و مکان هستند. این وضعیت را می‌بایست از سندرم لاک (Locked-in Syndrome) که فرد هوشیار بوده اما کاملاً فلج است و قادر به صحبت کردن نیست، تفکیک کرد.

متصور نیست، می‌توان هزینه‌های متعارف درمان و نگهداری را به صورت ماهانه و متناسب با نرخ تورم تا پایان زندگی برای او لحاظ کرد. اعمال چنین حکمی نه تنها با قوانین فعلی مغایرت ندارد بلکه زمینه برقراری عدالت در موارد مشابه را نیز تسهیل و ممکن می‌سازد. در این صورت سازمان‌های بیمه‌گر که از اصلاح این قانون بیش از پیش منتفع خواهند شد، می‌بایست به طور متناسبی برای در نظر گرفتن پوشش مخارج نگهداری و درمان بیماران زندگی نباتی اقدام کنند.

تأییدیه اخلاقی: موردی گزارش نشده است.
تعارض منافع: هیچ‌گونه تعارض منافی از طرف نویسندگان گزارش نشده است.
سهم نویسندگان: همه نویسندگان سهم یکسانی در تهیه و تدوین مقاله حاضر داشتند.
منابع مالی: این مقاله مورد حمایت مالی قرار نگرفته است.

References

1. Haj Manouchehri R, Mazinani R. Vegetative state in forensic medicine. Iran J Forensic Med 2017;23(1):37-43. [Persian]
2. Aghababaii Beni E. Calculating the amount of blood money (diah) in vegetable life caused by crime. Medical Fighh Journal. 2015;6(18-19):11-38. [Persian]
3. Askaripour H, Taghizadeh Baghi E. Criteria for determining blood money for persons with vegetative life. Medical Fighh Journal. 2015;6(21):65-78. [Persian]
4. Ghorbani M, Shadman far M R, Ghodoosi A. The Survey of Manner of Determining Amounts of Blood Money in Brain Death Injuries from the Judges and Coroner Physicians Viewpoint. Iran J Forensic Med. 2012;18(2 and 3):107-12. [Persian]

از کار افتادن مولد اصلی برق این کارگاه، گرچه لوازم و تجهیزات کارگاه به دلیل قطع برق فاقد عملکردند اما فی‌ذاته فاقد عیب و ایراد فنی هستند.

حیات نباتی نوعی اغما و بیهوشی عمیق است که در آن فرد فاقد درک و شعور و ادراک نسبت به محیط پیرامون خویش است. مطابق ماده ۶۸۰ چنانچه این اغمای عمیق منتهی به فوت شود، دیه نفس ثابت می‌شود و چنانچه فرد به هوش آید، نسبت به زمانی که بیهوش بوده، ارش تعلق می‌یابد. در این ماده هیچ‌گونه تصریحی در مورد طول مدت زمان بیهوشی یا نوع اغما نشده است. نکته اینجاست که در هر نوع اغما یا بیهوشی، به دلیل کاهش سطح هوشیاری، فرد شناخت آگاهانه‌ای نسبت به خود و محیط اطراف خود ندارد و قادر به استفاده از منافع جسمانی خویش نیست. بنابراین در صورت کسب هوشیاری، در نظر گرفتن ارش متناسب با دوره زمان بیهوشی امری منطقی به نظر می‌رسد. در زندگی نباتی به دلیل نوع آسیب قشر مغز، بازگشت هوشیاری برای فرد متصور نیست و با در نظر گرفتن اصل تداخل نداشتن دیات، لحاظ یک دیه واحد منطبق با قانون خواهد بود. از سوی دیگر باید توجه داشت که نگهداری و پرستاری از بیماران دچار زندگی نباتی دارای مخارج و مصائب متعددی بوده و به خانواده فرد هزینه زیادی تحمیل می‌کند [۴]. اگر چه عرفاً زایل شدن منافع متعاقب آسیب قشر مغز منتسب به جنایت مستقل دیگری نیست، اما با این حال رویه قضایی به استناد مواد قانونی ذکر شده واصل تداخل نداشتن دیات و با اتکا به برخی منابع فقهی و فتاوی با لحاظ اصل ۱۶۷ قانون اساسی به پرداخت تعدد دیات نظر دارد، هر چند در تعداد دیه متعلقه نیز اختلاف دیدگاه در رویه ملاحظه می‌شود. نقص قانون در این مقوله منجر به برداشت‌های متفاوت مقامات قضایی از فقه و قانون شده، به طوری که در لحاظ تعدد دیات برای زندگی نباتی اتفاق نظر واحدی وجود ندارد. این موضوع برقراری عدالت بین افراد جامعه را با چالشی جدی مواجه کرده است. برای رفع این چالش، نویسندگان این مقاله پیشنهاد می‌کنند در مواردی که زندگی نباتی به دنبال یک جنایت تثبیت شود، مطابق با ماده ۶۸۰ یک دیه کامل برای فرد بیمار در نظر گرفته شود. در این صورت باتوجه به اینکه بازگشت هوشیاری برای بیمار